

فواید نت و معایب تعلیم پنجه

نگارش حسین بیگری

هنرآموز دوره متوسطه هنرستان عالی موسیقی

همه میدانیم تا چندی پیش تعلیم موسیقی در ایران پنجه (سینه به سینه) بوده

حسین بیگری

و عاشقان و دلباختگان این صنعت چه زحمات طاقت

فرسائی را متحمل می شدند. هر چند محسنات

موسیقی علمی و تعلیم آلات و ادوات موسیقی از

روی نت بر ارباب و صاحبان علم و هنر پوشیده نیست

و حتی آنهائیکه جدیداً بفکر فرا گرفتن موسیقی از

روی نت بر آمده اند بفوائد آن چیزی برده و معایب فریبگی

تعلیم پنجه را عیناً ملاحظه کرده اند؛ ولی منظور

نگارنده از این مقاله مخصوصاً در این موقع که «جمله

موسیقی» اشاعه یافته و در دسترس عموم هم میهنان

عزیز میباشد همانا ثبوت و روشن نمودن مطلب

بخصوص برای اشخاصیکه در آتیه به تعلیم این فن اشتغال خواهند ورزید میباشد.

تعلیم موسیقی پنجه - عبارت از این است که استاد آهنگ مختصری بوسیله

ساز خود نواخته و هنرجو هم که در مقابل او نشسته و آماده تعلیم میباشد متابعت ویرا

مینماید؛ و با تکرار چند مرتبه بایستی آهنگ های نواخته شده را در ذهن سپرده و بعداً

بقدری تمرین و عمل نماید تا در ذهن و حافظه اش نقش بندد و در جلسات و روز های بعد هم بهمین ترتیب آهنگ های دیگری تعلیم گیرد.

واضح است هر قدر هنر جو باهوش و با ذکاوت باشد و نوا و آهنگ های مختلفه را ضبط نماید باز هم بواسطه ندانستن نت در اثر مرور زمان اغلب آهنگها از نظرش محو خواهد شد. بنابراین این استاد مجبور می شود که آهنگ جلسات قبل را مجدداً تکرار نموده و تعلیم دهد و بسا اتفاق افتاده است که هنر جو بمحض خروج از محل و جلسه تعلیم آهنگ نواخته شده را بکلی فراموش کرده و شاید پس از زحمات و تفکر بسیار توانسته است قسمتی از نوای فراموش شده را بخاطر آورد. باین ترتیب بایستی سالها زحمت و ممرات کشید تا یکدوره آهنگ های مختصر و ناقص را فرا گرفت. این بود شمه از طرز تعلیم موسیقی پنجه.

هنر جوئی که یکدوره آهنگهای مختلف را نزد استادی فرا گرفته و سالها تمرین و ممارست کرده چنانچه برای تعلیم نزد استاد دیگری برود از لحاظ اختلاف ردیفهای اساتید فن و عدم مطابقت آنها با یکدیگر بایستی مانند يك نفر مبتدی شروع به تعلیم نماید تا ردیفهای استاد دومی را فرا گیرد.

هر چند موضوع اختلاف ردیف های اساتید فن خارج از بحث فعلی ما بوده و محتاج به مقاله جدا گانه و مفصلی میباشد ولی برای روشن نمودن مطلب و اثبات مزایای موسیقی علمی و نت ناگزیر علت اختلاف ردیفها را بطور اختصار ذیل بیان مینمایم:

اختلاف ردیفهای اساتید بواسطه ندانستن نت ایجاد گردیده است. زیرا همین اشخاص در موقعی که هنر جو بوده و يك آلت موسیقی را بطور پنجه تعلیم گرفته اند چون نت و تعلیم علمی معمول نبوده در اثر فراموشی بعضی آهنگها روی ابتکار شخصی و استعداد فطری و ذاتی و بالاخره در اثر ورزیدگی در ضمن عمل با جرح و تعدیلات و تحریف آهنگها نوای جدیدی پیدا کرده و روی سلیقه شخصی جایگزین آهنگ محو شده نموده اند و بدین ترتیب هر يك از استادان ایرانی سبک بخصوصی بخود اختصاص داده اند که با نوای دیگران متمایز بوده و اختلاف دارد و چنانچه از بدو امر تعلیم آن

از روی قواعد علمی و نت میبود بالطبع این همه تغییرات در آهنگها حاصل نمیگردید بلکه موسیقی ایرانی ترقی نموده و رو بتکامل میرفت ولی بدبختانه در اثر تعلیم پنجه و نبودن نت و قواعد علمی و عدم وسائل لازمه و تحریف و تغییر و تبدیل آهنگهای اولیه ترقی معکوس نموده و رو به قهقرا رفته و بالاخره کار موسیقی ایرانی بجائی رسیده بود که از لوازم و ضروریات مجالس لهو و لعب بشمار میرفت .

موقعی که برای اولین بار در ایران هنرستانی بنام (مدرسه موزیک) تأسیس گردید و داوطلبان مشغول کسب معلومات موسیقی روی روش علمی و مطابق معمول به کشور های راقیه گردیدند؛ بعضی از استادان قدیم با تحصیل نت و فرا گرفتن سلفژ و تئوری و سایر قسمتهای موسیقی علمی بنا بعللی که ذکر آن باعث تطویل کلام و خارج از موضوع مقاله ما است جداً مخالف بودند ولی از لحاظ اینکه رجحان تحصیل موسیقی علمی بر عوام و خواص واضح و مبرهن بود مخالفت آنها ثمری نداشته و منتج نتیجه نگردید . و بطوریکه فعلاً مشاهده میشود اشخاصی که يك دوره کامل ردیفهای ایرانی را بطور پنجه فرا گرفته و کاملاً ورزیده شده اند بمنظور تکمیل معلومات و اینکه موسیقی آنها روی قواعد و اصول شیخ و علمی استوار باشد اکنون شروع بتحصیل نت نموده اند .

نکات پائین محسنات موسیقی علمی و معایب تعلیم پنجه را کاملاً روشن مینماید:

۱ - خوب بخاطر دازم در ایامی که تحصیلات مقدماتی خود را با تمام رسانیده و روی عشق و علاقه مفرط به موسیقی وارد « مدرسه موزیک » شده و تازه به مقدمات امر آشنا گردیده بودم روزی پدرم باتفاق چند نفر از دوستانش (که یکی از آنها از اساتید فن بود) برای تفریح و تفرج بخارج شهر رفته و یکنفر جوان دهاتی رهگذر را که مشغول آوازه خواندن بود مشاهده و برای این که تفریح کاملی نموده باشند او را برای خواندن آواز دعوت نمودند .

او هم بدون مضایقه مشغول خواندن شد . استاد نامبرده نیز آواز او را با

ساز خود خیلی خوب جواب میداد بطوریکه تمام حاضرین از این مجلس ساده و بی آرایش محظوظ شدند در این ضمن جوان دهاتی آهنگی مخصوص به اهل دهات خواند و چون خیلی شیرین و جذاب بود، بنا بخواهش حضار چندین دفعه همان نوا را تکرار نمود، و استاد هم طابق النعل بالنعل جواب میداد.

در این اثنا کاغذ و مدادی تهیه کرده و خطوط حامل را کشیده و با وجود اینکه در شنیدن اصوات و الحان و تبدیل آنها به صورت نت (بعلت مبتدی بودن) اطلاعات کاملی نداشتم معذک تا اندازه همان نوا را بصورت نت در آورده که بعداً استفاده نمایم.

خلاصه دهاتی بمقصد خود حرکت نمود و چون آوازی که خوانده بود شیرین و خوش آهنگ بود از استاد تقاضا نمودند همان آهنگ را مجدداً بنوازد ولی استاد بعلت عدم اطلاع از نت و اینکه نوا را فراموش کرده، از انجام تقاضا عاجز و خجل گردید، من چون نت آن آواز را تهیه کرده بودم بجای استاد پیشنهاد آنها را تا اندازه انجام دادم و حاضرین فوائد و محسنات نت را عیناً ملاحظه و استاد را به تحصیل نت برای پیشرفت در فن مربوطه تشویق نمودند.

۲ - چندی پیش برای ملاقات یکی از اساتید قدیم که سالهای متمادی مشغول تعلیم موسیقی پنجه میباشد رفته بودم چند نفر از هنرجویان یکی بعد از دیگری برای تعلیم وارد کلاس شدند و اتفاقاً سه نفر از آنها آواز ماهور میزدند و نوائی که باین سه نفر تعلیم داده شد ابتدا با یکدیگر شباهتی نداشت (نه اینکه تصور شود آهنگ آواز ماهور را بسه طریق مینواخت بلکه هر چه بخاطر استاد خطور میکرد تعلیم میداد) و چنانچه از خود استاد هم تقاضا میشد همین آواز را دو الی سه دفعه متوالیاً بنوازد بطور قطع آهنگ هر دفعه با دفعات پیش اختلاف پیدا مینمود و هر مرتبه نوا هائی را که در دفعات قبل فراموش کرده می نواخت و این طرز تعلیم فقط در اثر عدم اطلاع از نت و ندانستن موسیقی علمی میباشد.

صرف نظر از معایب تعلیم پنجه و فراموش نمودن آهنگها اصولاً مدت تعلیم

بوسیله نت یا پنجه بسیار قابل ملاحظه میباشد. زیرا آهنگی که بابت تعلیم گرفته شود چنانچه در سه جلسه انجام گردد همان آهنگ بطور پنجه تقریباً در ده جلسه یا بیشتر تمام خواهد شد.

در مقدمه ذکر شد محسنات موسیقی علمی و تعلیم آلات و ادوات موسیقی از روی نت برابر اب هنر پوشیده نیست. معذک فوائد تعلیم موسیقی علمی و معایب تعلیم پنجه را بطور اختصار بیان مینماید:

۱ - پیشرفت تعلیم موسیقی با نت از حیث مدت نسبت به تعلیم پنجه لااقل هفت یا هشت برابر است.

۲ - تعلیم پنجه روی اصول و قواعد صحیحی نمی باشد ولی موسیقی علمی بر پایه منظم و مرتبی استوار است و بهیچوجه با تعلیم پنجه قابل مقایسه نیست.

۳ - هر قدر هنرجو با ذوق و حافظه بوده و دائماً تمرین نماید بالاخره آهنگ و نواهای آموخته شده را فراموش خواهد نمود در صورتیکه اشخاص تحصیل کرده فرضاً هم ده سال تمرین و عمل نمایند و آهنگی از نظرشان محو شود با یک مرتبه مراجعه به نت همان آهنگ را بوضعیت اولیه مینوازند.

۴ - تعلیم موسیقی در کشورهای راقیه از روی قواعد علمی ونت انجام میشود و بهمین لحاظ موسیقی آنها پیشرفت قابل ملاحظه نموده و به مرحله تکامل رسیده است.

۵ - آموختن هر نوع آلت موسیقی از روی نت و قواعد صحیح هنرجو را به خصوصیات و تکنیک آن آشنا نموده و برای تعلیم آهنگ های جدید دیگر احتیاج به معلم نداشته و از روی نت آهنگ های مربوطه را مینوازد.

در کشورهای خارجه از جهت اشتیاق توده به موسیقی همه روزه آهنگهای جدیدی بوسیله اساتید فن تصنیف و چاپ شده و در دسترس عامه گذاشته می شود،

و اشخاصی که از روی قواعد علمی و نت تحصیل نموده اند بدون احتیاج مراجعه با استاد هر آهنگ جدیدی را از روی نت آن بدون زحمت مینوازند. (این موضوع نسبت مستقیم با سوابق و میزان اطلاعات علمی نوازنده دارد) بدیهی است چنانچه نوازنده آشنائی به نت نداشته و مایل به آموختن نوا های جدید باشد علاوه بر اتلاف وقت مادم العمر بایستی به استاد مراجعه نماید.

هر چند موسیقی نیز دوش بدوش سایر صنایع در ترقی بوده و تعلیم پنجه بخودی خود متروک گردیده و با دلائل اقامه شده معایب تعلیم پنجه کاملاً روشن و واضح گردید. با وجود این باز هم به عاشقان تعلیم موسیقی در هر سن و بهر وضعیت و مرحله که باشند توصیه و سفارش می شود که از تعلیم پنجه جداً خود داری نموده و عمر عزیز خود را بیهوده تلف نمایند.

ژورنال گاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی

